

Prohlídka Svěcené díry u Javoříčka v roce 1873

Petr Zajíček

Zpřístupnění jeskyně veřejnosti lze chápat dvěma způsoby. Oficiální zpřístupnění s úpravou trasy, osvětlením, návštěvním řádem, provozní dobou a dalšími náležitostmi. Zpřístupnění neoficiální bylo v dřívější době mnohem častější. Blízko zajímavé jeskyně působil místní znalec, který za nějaký

drobný peníz případné zájemce lokalitou provedl. V 19. století takto fungovaly např. jeskyně Výпустek, Kateřinská jeskyně a ještě dříve i jeskyně Sloupské. Podobným způsobem byla mimo Moravský kras zpřístupněna např. jeskyně Svěcená díra, která je dnes součástí Javoříčských jeskyní.

Dnešní podoba Svěcené díry. Foto Petr Zajíček

Javoříčský kras patří k nejvýznamnějším vápencovým oblastem na střední Moravě. Na ploše cca 6 km² je dnes evidováno 52 jeskyní a další krasové jevy. Vápence Javoříčského krasu mají stejný původ, jako většina těchto karbonátových hornin na Moravě. Vznikly v průběhu mořské sedimentace vápnitých schránek živočichů v průběhu středního až svrchního devonu. Největším jeskynním systémem území jsou Javoříčské jeskyně vytvořené pod kopcem Špraněk. Složitý komplex mohutných dómů, chodeb a propastí s překrásnou krápníkovou výzdobou je utvořen ve třech

patrech a jeho celková délka činí téměř 6 km. Před objevem Javoříčských jeskyní v roce 1938 byla z celého systém známa pouze jeskyně Svěcená díra a propast Zátvořice. A právě Svěcená díra byla spolu s nedalekým útvarem Zkamenělý zámek uváděna jako jeden z prvních krasových jevů okolí Javoříčka v historické literatuře.

První písemná zmínka o Svěcené díře pochází z pera známého historika a spisovatele Řehoře Wolného. Jeden z jeho sedmi svazků nejznámější monografie Vlastivědy Moravské pojednává mj.

i o oblasti kolem Bouzova a zaznamenává zdejší existenci jeskyní. V roce 1856 pak uvádí proslulý zoolog prof. Bedřich Antonín Kolenati, že mu byli ke studiu dodáni netopýři z jeskyně nedaleko Bouzova. Je zřejmé, že se jednalo o exempláře živočichů ze Svěcené díry. Tato lokalita patřila a dodnes patří k nejvýznamnějším zimovištím letounů na Moravě. Krátká zmínka o jeskyni s krápníky u Březiny je zaznamenána i v publikaci Kniha pro každého Moravana z roku 1863 od V. Brandla. O deset let později pak vychází v časopisu Světozor podrobný popis jeskyně Svěcená díra očima návštěvníka. Článek doprovází první vyobrazení prostoru uvnitř jeskyně na dřevorytu Františka Chalupy. Popis jeskyně z pohledu laika je na tu dobu nesmírně cenný, neboť přesně vypovídá nejen o vlastní jeskyni, ale i o způsobu, jak byla zpřístupněna a jak probíhala vlastní prohlídka:

Světozor, 25. července 1873. Z výletu na Moravu.

Upozornění byvše na velkou skalní jeskyni, jež se nachází u Březiny, odebrali jsme se tam, nemo- houce ji ale naléztí, poptali jsme se na to blíže, a tu jsme byli poukázáni na lesního v Březině, jenž klíč k ní u sebe chová. S panem lesním odebrali jsme se podívti užrvěše malý domek, okolo něhož jsme při dřívějším hledání několikrátě šli. Domek zakrýváje vchod do jeskyně byl proto nad tím otvorem vystaven, by se více nelámaly rampouchy navštěvovatelí, a poněvadž jeskyně sloužívala někdy za brloh tulákům a cikánům; také se tu přihodilo leckdys neštěstí, když se do ní odvážili lidé všeteční a místnostmi neseznáme- ni. Dvěře se otevrou a my stoupáme dolů; když

pochodně s sebou přinesené rozzneme, teprve se nám jeskyně objeví v plné kráse své. Odlesk světla třpytí se na tisícero rampouchách krápěnce (Stalaktitu) visících od skalné klenby jeskyně; tisícerymi drahokamy zdají se býti stěny její; míníme, že se nacházíme v krystalovém paláci královny víl a lesních a skalních pannen; čekáme, že každým mžikem se nám víla objeví, tázajíc se nás, proč rouhavě se vtíráme v říši její a palác její dýmem louče a pochodní čadíme. Oko naše téká po pitvorných útvarech krápěnce; kdyby rampouchy visely dolů, mysleli bychom, že stojíme tu před varhanami velikánů a že každou chvíli se může ozvat hlas jejich; tak mocně to na nás působilo, slovem měli jsme čarokrásný pohled. Nám tanuly na mysli bájen a pověstí, jež se o jeskyni té vypráví, a teprve po chvíli jsme poněkud vystřízli- věli z opojenosti duševní.

Nyní teprve můžeme chladně pohlednouti na zjev mysl omamující, kráčíme dále ale velmi opatrně, bychom nespadli v některou prohlubeň neb jámu sem tam se nacházející. Jeskyně jest hezky velká avšak nerovná; po pravé straně tvoří hlubokou propast; i jinde se nacházejí sráže a roklinaté, dosti hluboké jámy, že by v nich člověk zde nepo- vědomý hnáty polámati mohl. Jeskyně se táhne daleko pod zemí, tvoříc daleko široko rozvětvené chodby, však pro nepřístupnost ne dosti proskou- mané. Za neblahých dob nájezdu Mongolského, za husitských nepokojů i v 30leté a 7leté válce sloužila jeskyně tato obyvatelstvu za bezpečnou skrýš života i majetku, také ale mnohému, jehož řemeslo světlo Boží nesneslo neb který se skrýval před rukou spravedlnosti.

V článku pak následuje ještě pověst o víle ochránitelce lidí a skřítcích, kteří chránili draho- kamy v jeskyni. Z textu vyplývá, že jeskyně byla již v té době uzamčena a její vchod zakrýval dřevěný domek. V jeskyni bylo možno obdivo- vat krápníkovou výzdobu a v nerovném terénu se nacházely propasti. Zajímavá je zmínka v po- sledním odstavci, že jeskyně se táhne daleko do podzemí a tvoří rozvětvené chodby. Otáz- kou zůstává, zda se jednalo pouze o domněn- ku, anebo jestli někdo v mnohem dřívějších dobách do některé části jeskynního systému sestoupil. Právě jednou z propastí pronikli ba- datelé roku 1938 pod vedením revírníka Viléma Švece do systému prostor tzv. Objevné cesty a z nich pak prostoupili do hlavní části dnešních Javoříčských jeskyní. V 50. letech pak byly ze Svěcené díry objeveny další rozsáhlé části jes-

Zimující vrápenci na stropě Svěcené díry. Foto Petr Zajíček

Svěcená díra před 150 lety na dřevorytu F. Chalupy. Foto archiv SJČR

kynního labyrintu – jeskyně Míru a to v horizon- tálním směru.

Dnes je Svěcená díra součástí zpřístupněné tra- sy Javoříčských jeskyní a slouží jako jeden z vý- chodů. V jejích prostorách se koncentrují nej- větší počty zimujících letounů, převážně kriticky ohroženého vrápence malého. V posledních

letech byly ale zaznamenány zvyšující se počty těchto hibernujících savců i v dalších částech jeskynního systému. Krápníková výzdoba Svě- cené díry byla v právě v dobách neorganizova- ných návštěv z velké části zničena. Návštěvníci ji však mohou obdivovat v hlavních prostorách později objevených Javoříčských jeskyní, které patří k nejkrásnějším v České republice.